

Histoire Geographie

Traduction du Djoula: Barro San Moussa
Ouattara Maoua
Rédaction: Pleis Trudi
Verification: Coulibaly Soungalo
Coulibaly Nathalie
Mise en page: Coulibaly Nathalie

Association pour la Traduction de la Bible en Toussian
B.P. 416, Toussiana

L'alphabet utilisé dans cette publication est une orthographe provisoire. Elle est en accord avec l'alphabet aréé par la Commission Nationale des Langues Burkinabè.

Première édition
Première impression
Première trimestre 2011

© Tous droits réservés
Association pour la Traduction de la Bible en Toussian
B.P. 416, Toussiana

Minisirinó tyah..... Burkina Faso
Porowési yínne..... Yégbéké kwrónmónó, yah yúkúnó,
Komini yínne..... ànê gbi wéki kónóle.

Yni fèkìnó tàrfyò sébéyne

Yi.....
Ápi nónó-á yah névyelé.....
Á ne.....-á pø á tyí ne á yni fèkìnó tàrfyò sébéy pø pé kô.
Kéné sébéy mè pø tàrfyò névye yín yô nónó-á:
Tàrfyò gbenné..... Tàrfyò ní-òlé .....,
Tàrfyò..... ánê tàrfyò..... ne páh..... pî yî.
Pé kè wéki ne..... ànê .....le, nénukù-á.
Sébéy pø..... yi..... níwô..... sèpîn.....
Sébéy yah n kô-òlé..... Tàrfyò gbenné..... Tàrfyò ní-òlé

Perefç

Sébéy nê-á n wéki ne yamana mè ney-á ále, té á dúbípú këdùkùlé n yo.
Négbí tàrfyò sébéyne : Képah n wéki ne pè náh ñ dah mò yah
wòkònpéké sôkô tir yó yô. Nte névi-à wòkònpè pø, képahle tir ye nê-á
sôhkîlé n dahbi á négbí sôkô, té ñ négbí tàrfyò sébéy mè tôle n silki.

Gbëkì yō yō sébéyne : Nê-á yah kwlɔ, ñ gbëkì yōpú yéto sébéye ye kéle. Képah n pè kɔ pè n fē pé tyí névi mè gbëkì yō. Té tè-à mè ñ gbëkì yō dùkù sébéye pi sah te pyé ku, kéné sébéye ye ki ñ gbëkì yō wéki.

Yni fèkinó tarfyò sébéyne : Névi dúbínó sébéy sɔkɔ, á yīn ñgbò ye n wárki. Té wāh po yīndyiní yó dohní náhle, á yīne ñ yni fèkinó tarfyò sébéyne yah, nê-á n wéki ne yni nòpile, áwɔ gblɔy yni-á séle.

Prowëse yīnne : ..... Kominine:

Nimorɔ:.....

Burkina Faso:

Yégbékè kwrónmɔnɔ, yah yúkúnó, ànê gbì wéki kónóle.

Gbëkì yō yō sébéyne

Yi 20..... gbìyìkile.....

Gbènyah ñgbëne.....

Kominine.....

Kwillé.....

Tukey tükèpu tìnkì gbenné. Á yūnpi..... nê-á presidànè, ànê ñ náh névye nóno-á.....

Pépi ye pé gblɔy kɔ ànê pé yohni mó-ò..... nê-à n pi sébéy wárkinó tòlé.

Kéné tukey tìnkì gben ye yīne pè kè wéki ne lékokè..... nê-á yah kwlɔ yi... nê-á dúbí (kwil yīnne)... weke N°.....

Gbènyah ñgbë..... komini..... prowëse..... tékínmɔpu nép̄ kwâl (5) nóno-á pi tarfyònóle .....

Pépi sɔkɔ ney nukú ye lékokè gbëkì yō-òlé. Tukey tìnkì kè fē syi ne tarfyò nóno yni-á ye sɔkɔ, pépi sɔkɔ nénukù-á lékokè gbëkì yō-òlé.

Kwónó nê-á n kɔ tyi sòkóntenɔ, ànê kwil dùkù tyí yō, à yīnse sú fō tyi kònsàhnóle.

Säh-ò sébéyne

Tyi sòkóntenɔ kwónóle

1.) Kwil tyi sòkóntenɔ kwónóle

Kwónó gbenne (1) : Wah wah yî wàhnóle wẽ sɔkɔ

Kwónó ní-òlé (2) : À píkínyahñɔ sébéy pi wẽ tyí.

Kwónó tɔ-òlé (3) : À tyi kyòmìnwenɔ tuke mɔ wẽ yō.

Kwónó nyāh-òlé (4) : À ywɔ ñgbñɔ tuke mɔ wẽ tyí.

2.) Burkina Faso tyi nóno-á pi kèpìkì gbí pó-ñkê sɔkɔ sépi kwónóle (tɔkí-ñtân ñgbñɔlé).

3.) Kèpìkì yòtɔríle, à tɔkɔ 1894 yi tyí à kyí sah gblɔy tókónó gbí tyí (yèndepädäsilé).

4.) Gbí nê-à tyah yi 1966 yi vìnñmɔnɔ ñwɔ sèpìn tɔ-ò sõ tyí, à kyí sah yi 1980 sèmukɔ tókónó ñwɔ sèpìn túkúrí pó kwlɔ-ò sõ tyí.

5.) À tɔkɔ sràsyibí gbí tyí, à kyí sah presidã yòtɔrí nyāh-ò tyí.

Welɔ yìn kɔlìnóle

Tyi sôkóntenɔ kwónóle: À tyídyî yo syi wẽ tyí nónó-á nénukù tyípínì, képah náh pí jamana tyi, képah náh pí kwil tyile n wẽki. Nê-á ápi tyíle, á yïne à Burkina Faso sõ tyah dûkù ànê ké sôkô tyí- ñgbñø pí nónó-á sôkô te. Képah ye, á kí fë ké tyi sôkóntenɔ kwónó gbí mè tɔkù tâñ tâñ ñyêhle.

I. Burkina Faso tyí sôkóntenɔ kwónóle kèpìkì gbí nô-ñkê sôkô.

II. Ké tyí sôkóntenɔ kwónóle à tɔkɔ kèpìkì gbí tyàhnó tyí à kyi syi yi 1960 tyí.

III. Ké tyí sôkóntenɔ kwónóle à tɔkɔ yi 1966 tyí à kyi syi yi 1980 tyí, képah ye Lamisana gbïne.

IV. Ké tyí sôkóntenɔ kwónóle à tɔkɔ sràsyibí yòtɔrí gbí tyí yi 1980 sôkô, fôr à kyi syi négbøy yòtɔrí nýáh-ò tyàhnó tyí yi 1992 sôkô.

Kúnó sébéyne : Kéné sébéy n pí dòktôrbí tyi. Wâh n yuku wẽki yáhnkð-nsah yòtäm tyí ne á névi yï gbô sôkô, à kí sébéy mè syi dòktôrbí tyí nê-á n wẽki ne á tyí névi mè-á ku gbî yð, té pè kí pyë wẽkile ñ kð á kí fë à yï gbô sôkô.

Gbènyah ñgbëne....

Burkina Faso

Komini.....

Yégbékè kwrónmôno, yah

Departemalé.....

yúkúnó, ànê gbî wẽki kónólé

Kwillé .....

Mé-ñsahle.....

Wekelé N°....

Kwillé....

Kwil névye yní sébéy ñgbëne.
yi 20 _____
N°.....

Kúnó sébéyne

Lékókè yïnné.....

(2) Tukey tükèpule.....

Tukey sébéy N°.....yi.....

Kè wẽki ne .....

Nê-á .....dubi.....

Yi.....

Nê-á sô me tènóle ..... Ñ tò ye sô.....

Ñ sú yïn ye ..... Ñ tò ye.....

Ñ yû yïn ye..... Ñ tò ye.....

À yah kwlo..... Yi.....

Gbô ný

Ápi sébéy mè pí à kë wẽki ne.....

Kwéké yah sébéy pí-ò gbô nýnë .....

1. Sébéy pí-ñsah yïnné, (kwéké yah, képah náh pí kominne.)

2. Yé tukey tükèpu dûkù yo n wah.

Kwónó 7 Burkina Faso névye tyi kònsàhnó kwónólé

Kwónó yôle : Sébéy pèplø télóle, nónó-á névi kèdükùle n wékí:

Kèpikì tònpi à me ké tyí ne pé kyí pé wénpì pò tòkò kèpikì no tyí gbí
nêne, tè yïnné à sébéy yó pí nê-á n wékí ne päh me min sôkò.

Burkina Faso

Porowësi yïnné:

Komini yïnné

Min sôkò sébéyne

Nmò, kwéké yah tò pí-ò kélé n wékí ne Alakomi Watara wénpì nónó
yní-á.

1 gbenné	dubi	yi...
2 ni-òle	dubi	yi...
3 tò-òle	dubi	yi...
4 nyâh-òle	dubi	yi...
5 kwló-òle	dubi	yi...
6 kénukò-òle	dubi	yi...
7 kwärní-òle	dubi	yi...
8 kwärtz-òle	dubi	yi...
9 kwäryâh-òle	dubi	yi...
10 gbäm-òle	dubi	yi...

Pépi me min sôkò. Pè ye po péle n wékí kweyne. Képah ye nmò tò kélé
n wékí ne ..... á n pu péle. Képah yïnné, mé min sôkò sébéy mène n pí,
nê-á kí à kô à tè we pé yôtyí yah wah. Kè pí Bâföra sôkò yi

1993/03/07

Kyòminólé : Sébéy mè di-à mo kè yïnné kè tò n pí.

Nê-á sâhpú tyíle, á me ké tyí ne pè ápi kwil, ànê kwlo téló tyi
sôkóntenó pí.

Képah yïnné, á kwil tyi sôkóntenó kwónó tòkù nínó, à yïnné sé
gbíncèle:

➤Ké gbenne, á kí píkinyahno pí pí sébéy pí. Kéne sébéy ye kí
kwó-ò yohni mò kwónó píntenó náh, à kô à kí tè we n tò pí-
nsah tyi sôkóntenó sébéy pí.

➤Képah sôkò, kwó-ò kí tyi sôkóntenóle sâhpú kwò n tò tyah sôle.

➤Ké ní-òle, kwó-ò kí sébéy tò n sah dùkùle sâhpú wékí, nê-á kí
pè yohni mò pè kí tè we pé tè-nsah, képah náh pí pé gben
tyi sôkóntenó kwónó sébéy pí.

Á yah mó-nsah ñgbëne à yuku tyi sôkóntenó kwónó tìnne: Képah
ye pí, à tè we tyi gbrolé sâhpú kwò, pè tè we pé yïnn-nsah swò
tòkò sú fô tò sôkò. Áyâh sú fô tyi sôkóntenó kwónólé n pí, á kí fë
ále n syi gbímegebí tyi sôkóntenó kwónó yô.

Kwónlé : Kwil tyi sókóntenɔ kwónlé

Tè-ñsaħ pī pī tyi sóhnkōnɔ dùkùle.

I. Tyi sóhnkōnɔ dùkùle

- Kwil yínne ? Ké kórlε ? Ké sō tyah dùkùle ?
- Wley nónó-á me ké sōkɔ ? Sé dánne ? Sé ynílε ? Sé tyi pī n sōkɔ dùkùle, képah náh pī gbí nê-á sé sō tyah? Sō tyah dùkùle?
- Kwil névye me dùkùle ? Képah n wékı ne :
- Kwiltē ànē ñ tō pī mûne ? Pé nénukù nukú pól tyi yónó ànē pé tānnε?
- Kwil kétlo ñgbñole (sé ynile) ? Sé yín-ñtānnε? Sé sō tyah dùkùle? Sé tōkì dùkùle? Sé yōrelε névye tō n sah n tē dùkù sōkɔ kwil sōkɔ?
- Tinkì nónó-á me kwil sōkɔ : Sé wah dùkùle wē sōkɔ? Sé tōkì dùkùle? Sé pī pī tānnε?
- Kwínkí-ñsaħ wòkòle? Liyel ní-ñsaħ wòkòle? Làkwèlsóle? Dòktòrsóle? ... Sé sō tyah dùkùle.
- Pnèpu nónó-á me kwil sōkɔ : Kwil yèwàhnì yísyóle, képah náh pī kwil yah tām yísyóle, nónó gbò yō-á névye kī fē tyi soh kō?
- Mara yah tām nónó-á kī fē kē wékı ne sóhnkōnɔ nónó-á pī, gblɔ-á séle?

Furu sébeyne, képah n wékı ne áwɔ ne yâhnkō-á me wē tyi fûr sōkɔ. Ké n ñ kō n fē ñ kō ñ wēnpì pôle n tōkɔ yôtlām tyi. Ké kwâh wilki á lànpo sōkɔ, ñ té tyi náhnáh pī dòdò á tyi. Fûr sébey ye n wékı kéle ne yé wēnpì-à we tyi kônsâhnó wékı yō. Képah gbò yō ye wēnpì kī fē á gbëkì yō.

Pasiporile : Wâh me ké tyi ne á kyt̄ yamana yó sōkɔ, nê náh me wîlsîlkì kwlo nôpi sōkɔ nónó kwrónmɔnɔ-á pè n ye SEDEYAWO (C.D.E.A.O.) Pasipori ye n wékı karidâté swɔ sōkɔ. Sedeyawo yamana nôpi we yò :

Burkina Faso, ànē Dukusō, ànē Lakine, ànē Toko, ànē Mali, ànē Nisyeri, ànē Nisyeriya, ànē Kana, ànē Senekali, ànē Bene, ànē Kanbi, ànē Liberiya, ànē Lakine Biso, ànē Maritani, ànē Tyadı, ànē Sera Leyðni, ànē Kap Werlę.

Kwónó 6 Burkina Faso néye tyi kònsàhnó kwónóle

Kwónó yôle : Sébéy pèplø nónó-á névi kèdùkùle n wëki (dúbínó sébéyne, karidâtele, fûr sébéyne, ànê pasiporile)

Yah yónóle

Ápi kwéy gbîne, sébéy gbî ye kéle. Kwlópî sôkô pè náh sébéy tyîle n piki n yah. Nte névi-à n yuku kwílwø, ànê wâh tir yó yahle n wah yôtâm tyí, nûkú náh tõ. Légbîne, sébénó yîne sè we á yô, polisibi-à tê wëki yô n wilki pè wëki, ànê pâh pô tekî mô n kô bânki sôkô kéle sè wilki. A wil sépi sôkô, wâh tôle n yah n kô, kéné sébéynó ye n wilki patrônó wëki, ànê sénknô náhnâhle.

Sébéy pèplø nónó-á névi kèdùkùle n wëki, té yîne sè me névi yô sépi ye yô : Dûbínó sébéyne, képah náh pî sébéy nê-á kî fë névi kèdùkù yo. (Dûbínó yôhle, dûbí-ñsahle, yînné, yikile, dûbípû yni ànê pé yikine). Képah ye sébéynó pól yôle. Képah ye névi n tôkô à sébéynó tôlele n pî. Dûbínó sébéy n pî névi dûbí gbîne. Sèpîn 90 à sôkô té dûbínó sébéy náh pî, képah náh tõ fë n pî. Sébéy nê-á kë swôle n tôkô, képah ye pè n pî.

Névi yîn ànê n yikì ye wârkî karidâte yô sôkô, ànê dûbípû yni ànê pé yikinîne, ànê yamana nê ney-á ñne. (Sô-á Burkina neyne, képah náh pî Toko neyne, ...), tê-á me tô nêne n pî, ànê n tê-ñsahle, ànê pâh yîne pè névi ne ye yôtîr-à we, tê tô yîn me wârkînôle kë yô. Tyi pól n wârkî kë yô nónó-á yîne wârkînôle.

Karidâte tyi nôpi kî á kô á kî névyelé n pne n wah wë sôkô. Sè kî névi kô tê kî á dûkù pî, sô-á dlo-à n we té á náh fë n wëki.

Karidâte n pî komiseriya, képah náh pî á tê-ñsah kwéké yah sôkô.

II. Tyi yâhntôkônole wë tyí, nónó yô-á sôhnikôno píkínyahno kî n pî n pi

Á yîne n píkínyahno sébéy pî. (Yâh fë kë pî n pi wë tyí, képah kî fônfô kal). Píkínyahno nôpi yîne sè tô n sah n pî sè mó ne n me sé yey mô tântâl pôlle. Képah sôkô, wâh nónône n piki n yah séle, pè fë sé yey yo pálle.

Kêtôle :

Kwil yînné: Worodara. Ké kôrlé: Wèrn pîn ye. Ngbole, wèrn-à sô tyé kéné gbènyah pól sôkô, pè sô nkéne wèrnne n we lékôndí yó tyí pîn sôkô.

Képah sôkô, wèrn tâhpû sô nkéne ne yo ne: «Á ye kyî yah wèrn pîn néte tyí.» Fôj kë pô pî kéné kwil yînné.

Mé-ñtân yní sâhnôle:

Sépi tyâh-ñtân n wil tyidyî tyí.

Píkínyahno pînôle:

À kyî píkínyahno pî kwil tyi pnèpu tyí.

Gblôy kyòmìnôle:

Áyâh me kë tyí ne á píkínyahno pî yîñ palle, á yîne à yôyénne n sah névye yô, à mo á nî tê à tô dékè mô névye sôkô; (kë kî fë pî á kî nyân kwâh yó kénkôle pè kô), à mo pînó yah n kô.

III. Lékâmnɔ dòhnìnóle wẽ yō:

(À wəlɔ wah à tẽ we yah mó-ínsah pèplɔ tɔkɔ). Píkínyahnɔle: (À á syi pnèpu sɔ tẽ, áyâh fẽ ké pι n pí-ñk̄e pé kẽnáh).

Yōtuku yónóle wẽ tyí.

Pàh ne Worodara-á sóhnwey sɔkɔ ye kélé.

Sȳmí kwil ye kélé. Sètõbe ye kanne nénpɔ. Té kètɔb̄i me nénpɔ ànê yép̄imine.

I. Píkínyahnɔ séb̄ey sɔkɔ tyi pínóle

- Kwil yinne ? Ké kórlε ? Ké sɔ tyah dùkùle ?
- Wley nónó-á me ké sɔkɔ ? Sé dánne ? Sé ynile. Sé tyi pι n sɔkɔ dùkùle, képah náh pι gbí nê-á sé sɔ tyah? Sɔ tyah dùkùle?
- Kwil névye me dùkùle ? Képah n wék̄i ne :
- Kwílt̄e ànê ñ tò pι mûne ? Pé nénukù nukú pól tyi yónó ànê pé tânnε?
- Kwil kétlo ñgb̄nɔle? (Sé ynile) ? Sé yín-ñtânnε? Sé sɔ tyah dùkùle? Sé tɔk̄i dùkùle? Sé yôrelε névye tɔ n sah n tẽ dùkù sɔkɔ kwil sɔkɔ?
- Tìnkì nónó-á me kwil sɔkɔ :
- Sé wah dùkùle wẽ sɔkɔ? Sé tɔk̄i dùkùle? Sé pι pι tânnε?
- Kwníkí-ínsah wòk̄lε? Liyel ní-ínsah wòk̄lε? Làkwèlsóle?
- Dòktòrsóle ... Sé sɔ sah dùkùle?

Kwónó 5 Burkina névye tyi kònsàhnó kwónóle

Kwónó yōle: Névye wẽ yohni móónóle dlo gbí sɔkɔ.

Névye pól yinne pè wénε n yohni mó dlo gbí sɔkɔ.

Képah yinne, névi yinne à kwónó we névye yohni mó dùkù tyi yō, nê-á ki tẽ kɔ à ki lékâm we, ànê névi yohni móónó dékè ki de ñ ni sɔkɔ.

Képah ki tẽ kɔ à ki tẽ we ñ ní-òle n yohni mó. Wähkì náh mē ké sɔkɔ. Liyel wàl kópú, ànê wəl̄ duke pól wékípú, à tahli politiki wàl kópú pól tyí, no pól yinne pè wénε n yohni mó.

Píkínyahnɔle - Yah yónóle

- Tir nê yin me névi yinne à ní-ò yohni mó ?
- Ápi se yinne à á sép̄ebíle n yohni mó ?
- Áyâh névi nê pí-ñk̄ene, á se yinne à à yohni mó ?
- Sɔ me á yinne à tẽ á gblɔyne à yuku névi tînnε, dlo-à névi nō ?
(À ñnî yó yohni mó ñ yôtökobí twah, képah náh pι, à tẽ yohni mó lékâm sɔkɔ, ànê gbò kwâhle.)

Névye pól yinne pè wénε n yohni mó.

Yōtuke yónóle : Névye pól yinne pè wénε n yohni mó dlo-à nê we.

Névye yah tẽ dùkù sôkô, tyi kônsâhnó sébey yísyó me nónó-á yah tâmné n wëkî névye yah tẽ dùkù pèpeyne.

- Píkinyahnô, ànê sé yah yónôle.
- Nê me yamana yòtène?
- Nê me gbôernemâ yòtène ?
- Gbènyey ñgbñonô sô me Burkina Faso sôkô ?
- Nê me sé nûkû nûkû yô ?
- Gbènyah nê sôkô me ápile ?
- Nê me Gbènyah mè yòtène, ànê nê me komini mè yòtène ?
- Nónó me wley, képah náh pî kwílpî nûkû nûkû yô ?

Tônyahnôle

Yòtuku yónôle ànê yáhnwârkunôle.

Presidâ ye Burkina Faso yòtène.

Mara ñgbñonô gbôntñó (13) ye me Burkina Faso sôkô. Gbowernerunô ye kéné mara ñgbñonô nûkû nûkû yô. Mara ñgbñonô gbôntñó (13) nôpi me tókónôle gbènyey ñgbñonô tikininí pô kwlô (45) sôkô, wokomiserinô ye sépi nûkû nûkû pól yô.

Prefeno me departemano yô, Merino mó me komininô yô. Wley, képah náh pî kwílpî yô sôkô, yah névye me tówû-á nónó yah wilki sah wote pínô sôkô.

➤ Pnèpu nónó-á me kwil sôkô :

- Kwil yewâhnì yísyôle, képah náh pî kwil yah tâm yísyôle, nónó gbô yô-á névye kî fê tyi soh kô?

Névye tẽ dùkùle maranô sôkô:

Yòtäm-á nê wilki sah kwil yah tê-ôle, ñmô ye n wëkî névye tẽ dùkùle mara sôkô.

a.) Gbìngbokelé, Gburmanô-á me tènôle mara ñgbñonô nónó sôkô sè we yô : Gburma, ànê yâyâ, ànê Tapoyale, sépi tyi pî dùkù, ànê sé lékôlô wâl kô dùkù me wë tô ànê sé tnô tèpu Mosyibi maranô tyûle.

b.) Té We, ànê Komowe, ànê Muwûn, ànê Suru, ànê Bukuriba, ànê Poni mara sôkô, welô náhnâh wékípú sô me nénpô. (Yé sé yní kwâh.) Pé pî dùkù, ànê pé welô dùkù, ànê pé mé-ítân yah yo dùkù me sé tyí tyûle. Pé sô me tuke mô wë yô wley wleyne, té yòtôrî yahle. Ñte tyídî sôkóntenô kwónô ále n wëkî ne Yamatiki kwil nê-á Gboyirikole, kâh sô me tènôle We, Komowe, ànê Muwûn yô.

II. Tőnyahnole

Yamatiki kwlo kwlá (5) yni kō, nónó-á sō me kēpikì gbī pō-ńkē sōkō.

- Yamana tāntānnó kwlá (5) yni kō nónó náh Yamatikiya, képah náh pí, yōtōrī pí.
- Névye tōnsàhntēnō dùkù nê tyí nō kwil tān tyí kal, nê-á kē gblōy kwey gbī kéte tē dùkùle.
- Yé se kí fē ñgbò Yamatikinō tōnó yni kwāh tyi sōkóntēnō kwónó sōkō, nónó-á névye pól dyo me n kwne pé tyíle?

III. Yōtuku yónále

Kè kah ye lèkwé sōkō, Burkina Faso kwil tān sō me tēnále pé kwil sétah mè yō. Pè sō me tēnále wley wleyne gbìnyikile, gbòyò sō tēnne. Té me tēnále

Yamana niyō sōkō, ké gbèyìnè, ànê ké gbìnyiki tēnne. Yamatiki kwlo sō me, nónó yōtōrī náh sō me nukúlé.

Yōtè pi Kïnbi Watara, ànê yōtè dí Kānko, ànê yōtè dí Nasere, ànê yōtè dí Wobuko, ànê yōtè dí Dyaba Lōnpole, pépi yni wil yíi tyidî sōkóntēnō kwónó sōkō, Yamatiki kwlo nōpi yō.

IV. Píkinyahno pí pí sébéy sōkō tyile

À píkinyahno sébéy pí (wē tyí, kah fē n pí n pi). Píkinyahno nōpi yínè sè tō n sah n pí, sè mó ne n me sé yey mō tāntān pólle. Képah sōkō, wâh nónóné n pikí n yah séle, pè fē sé yah yo pállé.

Kwónó 4 Burkina névi kègbí pí dùkù kwónóle.

Kwónó yōlē : Burkina Faso kō dùkùle yōtōrī wékì sōkō: Burkina presidā me, minisiri gben, me, gbowernerí me, wokomiserinō me, prefé me, mère me, yah névye nónó-á wilkinsàhnóle kwlo sōkō, képah náh pí wley sōkō pépi me.

Burkina Faso presidā ye Burkina pól yōtēnē. Nmō ye n wah kwil tyi pól yahle, yōtē gben ye ñmole. Nmō ye minisirinō tēnki yōtēnē. Nmō ye n sah minisiri gbenne.

Minisiri gben ye gbowernema yōtēnē. Képah yínne, à n tān pí dùkù yah, à té sè kwro mō.

Presidā ye wékile minisiri gben kō, à pí minisirinō yōtēnē, té kí tyi yahle n tō n sah n wah nê-á kí n yuku n pi kwille yahle. Burkina Faso me tōkinolé gbènyey ñgbnō tikininí pō kwlóle (45). Wokomiseri ye me gbènyey ñgbnō nukukukú pól yō. Gbènyah ñgbé-á tēnki nónó yah wil sah sépi ñne n yohni n mō à tō sōkō.

Burkina Faso sōkō gbènyey ñgbnō tikininí pō kwlá (45) ye me, ànê departemano náhnáhle.

Prefe ye me departema nukúnukú pól yō. Tēnki nónó-á sah kwlo sōkō, sépi ye n yohni mō ñne tō sōkō. Meruno ye me komini nukúnukú pól yō sōkō. Tēnki nónó-á Komini sōkō, sépi ye n yohni mō ñne.

Kwlópi ànê wley ye me tōkinolé tyíi tyíi. Tōkí dùkù mè sōkō, wley képah náh pí kwlo nukú pól yō sōkō, yah névi nénukú me wilkinsàhnóle kwil yah tē yínne. Nónó-á komini yah névyelé, pépi péle n yohni mō pé tān sōkō.

Dépiténó ye n yah n tōkō tyi kōnsàhnóle, té gbowernema tānné n kyōmi. Yah névye tukènmo-ñsahle, wē vi mó-ñsah ye.

Dépiténó yōtōrí mónólé ye kwló ye.

3. Tukey tükè-ñsah yōtōrile :

Tukey tükèpu nónó-á tukey tükè-ñsah ñgbē sōkō, pépi ye n tuke tukey ñgbnōle:

Tukey tükè-ñsah ñgbē yōtāmne, pépi ye n tuke tukey ñgbnō télóle.

Tukey yōtōrile, képah me ké gbløy yō.

Gbī nê-á sōkō këpìkì gbī pō-ñkē sōkō.

Wékínóle:

1. Yamananō ànê mara ñgbnōle: Kwlo kwlo névye mé-ñtān-á me wékínóle sétah mírkí nê yō sōkō, képah ye n wékí yamananō náhnáhle ànê mara ñgbnōle sétah gbènyeyo ñyāh (4) yō.

a) Senu, ànê Ludala, ànê Sūm gbèyah ñgbnō sōkō, flómí ye sah yōtōrí kwlole, sō-á Yelikoyile, ànê Lipitakole, ànê sénknōle.

b) Gbèyey ñgbnō nónó-á: Yatēkale, ànê Sānmatēnkale, ànê Namatēnkale, ànê Kuriñenkale, ànê Wubritēnkale, ànê Pasorele, ànê Bulkyēmidele, ànê Basekale, ànê Bulkule, ànê Bamne, ànê Kadiokole, sépi ye sah mosyibi yamatiki kwlole, sō-á: Tēnkodokole, ànê Wakadukule, ànê Yatēnkale.

Pé yōtōrí sō me gblo yamatiki kwlo nōpi sōkō. Pé gbløy kàhnvìnpnènó képékè ye me mosyibile n kwlo fōó à pō syi kwey mè tyí.

c) Gburusibi, ànê Lyelenō, ànê Nunumānō, ànê Sisalano, ànê Kasenano-á me tēnōle gbènyey ñgbnō nónó sōkō, sépi ye: Sānkyele, ànê Sisilile, ànê Nawurile. Yōtōrí náh sō me nénpō. Pè sō me tōkínóle wley wleyne, té yahle yōtōrí sàhnóle.

d.) Gbìngbokelé, Gburmano-á me tēnōle gbènyey ñgbnō nónó sōkō sè we yō: Gburma, ànê Yāyā, ànê Tapoya, ànê sénknō ye. Sépi tyi pi dùkù, ànê sé lékōló wàl kō dùkù me wē tō ànê sé tnō tēpu Mosyibi marano tyíle.

e.) Té We, ànê Komowe, ànê Muwûn, ànê Suru, ànê Bukuriba, ànê Poni mara sôkô, welô náhnâh wékípú sô me nénpô. (Yé sé yní kwâh.) Pé pî dûkù, ànê pé welô dûkù, ànê pé mé-ñtân yah yo dûkù me sé tyí tyíle. Pè sô me tuke mô wë yô wley wleyne, té yôtôrî yahle. Nte tyidî sôkónteno kwónô ále n wëki ne Yamatiki kwil nê-á Gboiyirikole, képah-á sô me We, ànê Komowe, ànê Muwûn yô sôkô.

Kwónô 3

Kwónô yôlê : Burkina Faso politiki wëki kô dûkùle. Gbowernema yôtôrîle, ànê dépiténô yôtôrîle, ànê tukey tûkèpu yôtôrîle.

Kwónô yah yónôle

Politiki wâl ñtôni ye me Burkina Faso wëki kô dûkù sôkô. Sépi ye yô :

- Gbowernema yôtôrîle
- Dépiténô yôtôrîle
- Tukey Tûkèpu yôtôrîle

1. Gbowernema yôtôrîle:

Burkina presidâ ye n tê kwil tyi yahle. Nèvye pól yôtê ye ñmôle. N sô syi nê-à minisiri gbenne, ñmô ye mó gbowernema yôtène.

Wokomiserinô, ànê prefeno, ànê mérinô, ànê yah névye nóno-á wilkinsâhnôle kwlo sôkô, képah náh pî wley sôkô, pépi ye n pî tân nôpile presidâ swô sôkô.

Dépiténô yôtôrî ye n yohni n mô gbowernema yôtôrîle, té ké tânnê n kyômi.

2. Dépiténô yôtôrîle:

Tinnó nínô ye n pî dépiténô yôtôrîle.

- Dépiténô tînkile (ADP)
- Yah névye tûkènmô-ñsahlé (CR)

D. Tówû yòtôrí gbîne

- Tówû yòtôrí gbî sôkô, yamana névye vyâh-á nkéne ne me tân nónó sôkô, sè me duke nínô.
- Tówû yòtôrí nê-á n pî palle: Névye ye nkéne ne n pî pô tówû tânné pé gblôy, néy náh nkéne ne n me péle n kyi n mo.
- Tówû yah névi yòtôrile: Kéne yòtôrí dûkù ye kanne.

Yamana névye nkéne tânné n pî ànê pé yah névyelé dépiténó-á nónó yah wilki sah.

Kwónó 6 Kwónó yôle : Kèpìkì gbînne

Wékínóle :

1.) Alimayî dî Korosi, ànê Frâsi dî Worosati, ànê Âkle dî Forikisônu, pépi ye tyah kyòmìnyahnôle tyah sán tyí sôkô, à tôkô yi 1886 tyí à kyi sah 1894 tyí. Kéne kyòmìnyahnó tyí náh, Desitenawu, misô wulé – Sanuwani, Kasemasu, à tahlı kodereliye tyí, pépi nónó-á pî kèpìkìnì yah tâmné, pépi pô tyah kyòmìnyahnó mè tôkô n yuku fôs à kyi syi Nokwil tyí yi 1897 wùmìkì ñwôs sôkô.

Pâh kwil nê we, pè ké yîn sah Wotiwôlitalé Yi 1919 sèndènsâhlô ñwôs gbîyîkì gben sôle.

Yi 1947 wùmìkì ñwôs sèpìn 4 sôle, kéne névye nónó-á sú fô tyí nô pé tyí, pépi me pè kô pè Wotiwôlita kwil sah, à ké gbâhnì wilki sôs-á séle kwêy mène yò.

Yi 1957 Tèngbèn wìlnó ñwôs sèpìn 17 sôle, Wësë Kulibali nê-á sô gbovernema presidâ sô syûlë, ñmô pî Wotiwôlita gbovernema presidâ gbenne.

Yi 1958 kwòmìkì ñwôs sèpìn 11 sôle, Wotiwôlita nê-á sô Fârâsi yòtôrî me ké yô, kè pî presidâ Yamanale. Morisi Yameyoko ye pè sah gbovernema mè yô Wësë Kulibali swô sôkô ñ kûntenô náh, nê-á pî Yi 1958 Wùmìkì ñwôs sèpìn 7 sôle Pari sôkô kèpìkìnì kwil.

Yi 1960 Yémo níwó sèpìn 5 sôle, Wotiwolita ké gblý tókó. Morisi Yameyoko ye pí peresidâ gbenne peresidânc yòtôrî tyàhnó sôkó. Képah sôkó, Yamana tyi kô-nâsahnó tò vi mò pí depitenç tòlê. Pé peresidâ ye sô Beyô Kône Damyèle.

Yi 1965 kwòmìkì níwó sèpìn 3 sôle, wote gben nê-á pí peresidânc yòtôrî yáhñkñc sôkó, Morisi Yameyoko gblý ye sô n yah n kô yòtôrîle. Wote-á pí, népî 99,97% sô nîmø yah tókó. Yòtuku yónó pí ànê sâhpúle.

Peresidâ Morisi Yameyoko

Kwónó 2 - Politiki yòtôrînôle.

Kwónó yînné : Yamatikiya yòtôrîle, nénukù yòtôrîle, ànê tówû yòtôrîle.

Kwónó yah yónôle

Á ye kyòmìnó pí á gbòplô sôkó, á kí kè we ne gbowernema duke náhnâh-á me:

Á ye Burkina yòtôrînô yah yo : Presidâ yòtôrî me, gbowernema yòtôrî me, marano yòtôrî me.

A. Presidâ yòtôrîle : Politiki wèkì sôkó, presidâ nê-à pè n ye yòtène, nîmø ye yamana pól yòtène.

B. Yòtôrî dukey náhnâh me:

Yamatiki yòtôrîle.

- Névi, képah náh pí tò vyâh yó níté náh me nê-á yamatiki yòtôrîle n kyomí. Képah ye nénukù yòtôrîle.
- Yamatiki yòtôrî nê-á sah ñgbò wèkì yô, képah sô me kèpikì gbí pô-ñkê sôkó.
- Tyi kônsâhnó sébey ye n sah yamatiki yòtôrîle n té yîn wilki ké tyí.

C. Yamatiki yòtôrî nónó-á sah ñgbò wèkì yô, sé pól me kè fê syi ne kâh n yô gbékule sú kúntenç náh (pi kí fê kè tókó).

Dépíténç yòtôrîle: gbowernema ye dépíténç tò pí-ñsah yòtène.

Burkina Faso sɔkɔ, kèpìkì wey ye n weki kèpìkì tān vyēy sɔkɔ.

Burkina Faso tyi kònsàhnó me syɔ̃-ntānné n yah n kɔ̄, nê-á kì á kwil welɔ̄ kɔ̄ sè kì n yuku yahle ànê té kì se tɔ̄ n weki.

Yòtuku yónóle

Burkina Fasole, tówû yòtɔ̄rí yamana ye kélé. No pól me n tẽ dükù nukúle. Liyel wàl wàhnó náh me ké sɔkɔ.

Drapole, nènkɔ̄nìnó nyáh ye ké tyí. Ké tóní nukú me fílkì wil kétòlè, ké tóní nukú me syɔ̄, té ñwɔ̄ këpil kétò me ké niyó yísefilkile.

Burkina gbálnó yìkì yín ye «DITANYÉNÉ».

Burkina-á tyi nónó fē syi, sépi ye : Yégbékè kwrónmɔnɔlè, yah yúkúnolè, gbi wèkì kónolè!

Burkina tyi kònsàhnó kwónolè

Kwónó yɔ̄lè : À tɔ̄kɔ̄ yi 1966 -01-03 sō tyí, à kyı sah yi 1980 -11 -25 sō tyí.

Gbí nê-á tɔ̄kɔ̄ yi 1966-01-03 sō tyí, à kyı sah yi 1980-11-25 tyí, képah pì kwil névye fɔ̄kɔ̄ vyāhnó gbīnè. Képah pè kɔ̄ pè Peresidā Morisi Yameyoko tiki mɔ̄ Wotiwɔlita yòtɔ̄rí gben yō.

À tɔ̄kɔ̄ yi 1972-02-01 tyí, à kyı sah yi 1974-02-02 tyí peresidā yòtɔ̄rí ní-ò sah gbīnè, Säkule Lamisana ye pì ké peresidāne.

Nsyerari Kâko Wedrawoko ye pì minisirinɔ̄ yòtène.

Nsyoséfu Wedrawoko me pì tyi kò̄-ñsàhnó tyah yòtène.

Parti ñgbé mépî yínne yerdeya yòtɔ̄rí sɔkɔ, Lamisana kè yah tɔ̄kɔ̄ à peresidā yòtɔ̄rí ní-ò tiki mɔ̄ yi 1974 kwòvìrù ñwɔ̄ sèpìn 8 sôlè.

À gbovernema yó sah, sràsíbí náhnáh-á sô me nê sɔkɔ. Sràsíbí népî 10 sô me ké sɔkɔ ànê négbɔynó népî nyéhle. Kéne gbovernema tẽ fɔ̄ à kyı syi yi 1977-01-13 tyí.

Yi 1975 kwòmìkì ñwɔ̄ sèpìn 17 ànê 18 sôlè tówû ñgbé yó yuku yahle té kwil pólle n yilki. Yi 1975 kwòmìkì ñwɔ̄ sèpìn 26 sôlè, tònpibü kì yah kɔ̄ ne gbovernema ànê minisirinɔ̄ tyí-á me pì syíkile, nké pè pé nínì de óle yòtɔ̄rí tyí sɔkɔ pé kɔ̄ pé tẽ we pé syi kwil tyi kò̄-ñsahnó wèkì kónó yō.

Yòtòrí nê yïn-á sò kwil pól yòtòrí tònsàhnj késânnne, képah yòtòrí fïn mɔ yi 1977 yi vïnmçn ñwò sèpìn 13 sôle sú fô tyi kònsàhnj wèkì kónj yïnnne.

Yi 1977 yi vïmçn ñwò sèpìn 13 sô ye gbovernema sânn ànê politiki tînkì névye sah, pépi nónó pól-á sò me peresidâ yòtòrí tô-ò pô-ñkê sôkô. Sú fô tyi kò-ñsahnj vote pï yi 1977-11-27 sôle.

Yi 1978 Sèndènsâhlj ñwò sèpìn 30 sôle, politiki tînkìnj 8 névye ye sô me n yah kô ne pé pï depitenolé wote sôkô.

Peresidâ yòtòrí tô wote pï yi 1978
tèngbèn wîlnj ñwò sèpìn 14 sôle.

Lamisana ye pï peresidâne n tô. Yi 1978 tèngbèn wîlnj ñwò sèpìn 8 sôle, à peresidâ yòtòrí tô-ò gbovernema tònpu bù sah. Minisirinj yòtè ye sô Nsyosefu Kononbole. Depitenj yòtè me Kâko Wedrawokole.

Ye 15 sôkôntenj náh, CMRPN (semerepeyenj) ye Lamisana tiki mɔ, te yòtòrile Koloneli Seyi Nseribo kô.

Peresidâ Sankule Lamisana

Burkina tyi kònsàhnj kwónâlé.

Kwónâ gbenne Kwónâ yïnnne - Yamana - sú fôlë

Kwónâ yah yónâlé

Burkina Fasole, tòwû yòtòrí yamana ye kélé. No pól me n tê dûkù nûkûlé. Liyel wâl wâhnj náh me kë sôkô.

Peresidâ yòtòrí ye me Burkina sôkô.

Tòwû yòtòrí ye kélé.

Burkina tyi kònsàhnj sébey ñgbë ànê mara tyi kònsàhnj sébey me nûkûlé.

Vote pï gbîne névi kî fë wote ñ gblöy, képah náh pï tînkì yò yïn yô. Wote pï dûkù yah me yónâlé tyi kònsàhnj sébey ñgbë sôkô.

Névye nónó-á nô wote pínâlé, pé pól kî fë wote pï dûkù nûkûlé sètùn sô sôkô.

Burkina névye pól-á tyi nónó fë syi, sè wë yò : Drapo nûkûlé, ànê yaranolé, ànê Burkina gbâlnj yìkìlé, ànê Burkina-á tyi nónó fë syi.

Drapole : Képahle, nènkônìnj ñyâh ye kë tyí. Ké tóní nûkû me filkj wil kêtòlë, Ké tóní nûkû me syôô, té ñwò këpil kêtò me kë niyô yïséfilkile.

Tyi kònsàhnj yaranolé n wèkì té sé yeyné n yo.

Burkina gbâlnj yìkìlé : «DITANYË».

Burkina-á tyi nónó fë syi, sépi ye : Yégbékè kwrónmçnolé, yah yûkûnolé, gbi wèkì kónâlé.

14. Sébéy nónó-á névi kèdùkùle n wëki.

15. Tyi kònsàhnó sébéyne.

Kwó-ò yòhnìnmòno yïnné, á tò mè pí palle à yïnné névye kwónó tñn wàlle. Áyah á vi tò pí yïnné dùkù nêne, kè we yò: Burkina névye tyi kònsàhnó kwónóle

- Gbí nê sôkô-á kwónó n pi: mínítínó 30 ye
- Kwónó yïnn wìlkìnóle
- Kwónó yïnné
- Yah mó-ñsahle
- Tò pí pí vyóle
- Tônyahnôle, dyo tónkònóle
- Kwónó yôle
- Dékè móñóle
- Sébéy sôkô kwónó tyi yah yónóle
- Píkinyahnô ànê sé yey yónóle
- Tônyahnôle

Yô tuku yónóle - yáhnwârkunôle

Ápi sônc sôkô, tò pí dùkù mè kí kwó-ò yohni mò kwónó gben pínó tñn sôkô, à yuku Burkina tyi kònsàhnó kwónó tïnné.

Kéne Burkina tyi kònsàhnó kwónó tyénó sôkô, sâhpú kí tê wë pí Burkina névyelé, nónó-á me n sô Burkina yah yûkúnó tyi sôkô, té me së ké yô ne Burkina névye gblÿy pínó-á gblò kal tyi pólle kékoyô sôkô.

Képah ye kí pè pí Burkina névye pèplôle.

Yòtuku yónóle

Yi 1966, yi vînmçno ñwô sèpìn 3 sôle, kwil névye pól yuku à Morisi Yameyoko tiki mò, té sràsyibí yòtè Sãnkule Lamisana sah n swô sôkô. À tòkô 1971 kwòviri ñwô sèpìn 2 sô tyí, à kyi sah yi 1974 kwòviri ñwô sèpìn 8 sô tyí, Sãnkule ye sô peresidâ yòtôrî ní-ò peresidâne. Yi 1974 kwòviri ñwô sèpìn 8 sôle, Lamisana ye tyi kònsàhnó tòkô à peresidâ yòtôrî ní-ò tiki mò. Sèmukô tókónó ñwô sèpìn 25 sôle. Koloneli Seyi Nseribo ye peresidâ yòtôrî tô-ò tiki mò; nê-á sô sah yi 1977 sèmukô tókónó ñwô sèpìn 27 sôle.

Kwónó yôle sràsyibí yòtôrî gbîne, ànê peresidâ yòtôrî nyâh-òle.

Nsyenerali Sãnkule Lamisana tîkînmçno náh, sràsyibí yòtôrî ye syi syi pô wë náh. Pínyçno kí we túkù sôkô kí kal túkûle.

Yi 1980 sèmukô tókónó ñwô sèpìn 25 sôle Seyi Nseribo ye peresidâ yòtôrî 3 tiki mò, té CMRPN (seméripeyeni) sah. Kéne gbovernema ye névye yûkûyahlenô syikî mò, té névye ywô yikî yikî wë tûkènmçno ñgbno, ànê tònpu bù wë tûkènmçno yah kô. Yi 1981 sèmukô tókónó ñwô gbîyikî gben sôle, pè tyi kònsàhnó tòkô à névye yûkûyahlenô yah kô.

Peresidâ Seyi Nseribo

Yi 1982 sèmukɔ tókónó ñwɔ̄ sèpìn 7 sôle, sràsyibí kèteñpì yara nátâm yisyó yòtɔrí tókɔ à CSP (seyesipe) sah té peresidâ yòtɔríle dòktɔrdí komadâ Nsyō-Batissi Wedrako kɔ.

Peresidâ Nsyō-Batissi Wedrako

Toma Sâkara me pí minisiri gbenné. Málpi pɔ CSP (seyesipe) tókù nínó. Túkù Nsyō-Batissi Wedrako sò tẽ, téló mó minisiri gben Toma Sâkara sò tẽ. Yi 1983 Tèngbèn wìló ñwɔ̄ sèpìn 17 sô pɔ yïnne kéne mékì vínó ànê Sâkara ténóle.

Yi 1983 Tèngèn wìlnó ñwɔ̄ sèpìn 20, ànê 21, ànê 22 sôle làkwèldémí yuku yahle té n kɔ wâl yō ne pè minisirnɔ yòtè Toma Sâkara wilki wòkònpèkè sɔkɔ.

Yi 1983 Yɔmo ñwɔ̄ sèpìn 4 sôle seneri (CNR) yòtɔrí tókɔ, té Toma Sâkara sah yòtɔrí yō peresidâne.

À tókɔ yi 1983 tyí fóó à kyt sah 1987 tyí, képah pí tysi vînmɔnɔ gbînɛ, nê-á Toma Sâkara, ànê Blesi Kônpawere, ànê Nsyō-Batissi Bukari Lékani, ànê Ari Nsɔkopi sò me kwil yahle n tẽ.

Yi 1987 filsâhkì sò ñwɔ̄ sèpìn 15 sôle málpi nónó-á sò me n pí seneri (CNR) sɔkɔ, sépi yïnne frɔ popileri yòtɔrí tókɔ.

Toma Sâkara

Kwil wéñpì, ànê kwil tysi kônsâhnó kwónóle.

Tyàh-ñsah weyne

Á kár pípú kwónó náh fẽ n tû né pè náh pé yïn-ñsah ànê pé wë wë tè pñ. Pàh kwónó wë sépi yō, pè kí pí sú fô tysi kônsâhnó wéñkì kópûle. Pè kí pø të wë Burkina Faso politiki tɔ wéñkile n kɔ palle, nê-á kí pè kô pè kí yamana tówû tuke dûkù pñ, kí pè min pí dûkù pí dôdô.

Ké yah tõ n sah n wéñkì yïnné, á tõ mè pí dûkù tókù kwónó gbõnkenukòlè (16) nónó-á :

1. Yamanale – Burkina Fasole
2. Burkina Faso polotiki wéñkile : tysi kônsâhnó pínó yòtɔríle.
3. Burkina Faso polotiki wéñkile : tysi kônsâhnó yáhntokopu yòtɔríle.
4. Burkina Faso polotiki wéñkile : Tukey tükèpu yòtɔríle.
5. Burkina Faso tókínpinôle maranôle.
6. Polotiki yòtɔríle : Yamana yòtè yòtɔríle, ànê tówû yòtɔríle.
7. Fûr pínôle.
8. Fûr pínôle tysi kônsâhnó wéñkì yō.
9. Fûr yíkínôle.
10. Fûr yíkínôle tysi kônsâhnó wéñkì yō.
11. Burkina Faso tysi kônsâhnó sébeyne ànê ké polotikiya tyile.
12. Burkina Faso tysi kônsâhnó sébeyne yïn-ñsahle à yuku névi wë wë tè ànê tówû tukey dûkù tînné.
13. Névye yohni mɔ mɔ tysi kônsâhnôle.

Kwil tyi kô-ñsahnó kwónóle.

1. Yamanale, Burkina Faso
2. Burkina Faso politikiya yôtôrínôle : Yamatikiya yôtôríle, nénukù yôtôríle, ànê tówû yôtôríle.
3. Burkina Faso gblôy vi dùkùle politikiya wèkì yô. Yôtôrínô tónó nónó-á : Tyi kônsàhnóle, képah náh pí sé pínó yôtôríle. Tyi kônsàhnó yáhntôkôpu yôtôríle. Tukey tükèpu yôtôríle.
4. Burkina Faso gblôy vi dùkùle yôtôrí wèkì yô. Presidâya tyah më, gbovernere tyah më, wokomiseriya tyah më, komini tyah më, kwil ànê kwílpî më. Sépi yôtâm ye: Burkina presidâ, ànê minisir gben, ànê gbovernere, ànê wokomiseri, ànê prefe, ànê merlë.
5. Névyé yohni mɔ mɔ séréyinóle.
6. Séréy pèplɔ nónó-á névyel n yohni n mɔ: Dúbínó séréy më, karidâte më, fûr séréy më, ànê pasiporule.
7. Séréy péplɔ télôle: Séréy nê-á n wèkì ne névi-á më min sɔkɔ, ànê nê-á wèkì ne tè-á ku; ànê yni fèkùnó tarfyò séréyne; ànê séréy nê-á n wèkì ne gbékì-á yïne yànkôle; ànê gbékì tyi yah wàhnó séréyne; ànê séréy nê-á wèkì ne kwil mè ney-á yànkôle.

Peresidâ Blesi Kônpawere

À tóko yi 1987 Tèngbèn wìlnó ñwô sèpìn 15 tyí, fôó à kyí sah yi 1991 duke dùkúnó ñwô sèpìn 2 sô tyí, képah pí frô popileri gbîne; nê yôtè-á sô Blesi Kônpawerele. Ñmɔ kè yah kô à Yamana yôtôrí dahbi kwil névye gbô. Kéne gbîyìkì pí kwil tyi kônsàhnó wote yohle 1991 duke dùkúnó ñwô sɔkɔ.

Yamana dùkùle

- 1.) Á kwil sah dùkùle, à kyı syı ké gbàn gbàn pól tyí.
- 2.) À tɔkɔ ké sah dùkù tyí à kyı sah ké mírkí móñó tyí sébéy sɔkɔ :
- 2.) Burkina Faso mírkíle.
- 3.) Sétah dùkùle, tyah kyòò ànê lékâhne.
- 4.) Min pı dùkùle, ànê sé gbínóle.
- 5.) Burkina Faso tǎn tǎnné: Lakiné gbènyah me, ànê sudã gbènyahle, ànê sayel gbènyahle.
- 6.) Burkina Faso tókínóle gbènyeyne.
- 7.) Burkina Faso wàlle.
- 8.) Burkina Faso névyele.
- 9.) Burkina Faso kwâh we dùkùle, sɔ́-á swâh tőnó ànê yípêy púnóle.
- 10.) Sétah, ànê pn̄e yrey, ànê kékoyô wélôle.

Sétah tǎn tǎn nópi pól sɔkɔ wélɔ nónó-á n wékì sè náh me núkúle.

- Afriki sétah yō sɔkɔ wílsílkì ye kal.
- Ameriki sétah yō sɔkɔ, kèpìkìnì ye me, ànê wíslkì nónó-á pè tē sɔkɔ nénpó yɔbile à wil Afriki yamana sɔkɔ.
- Asi sétah yō, wílpíkírí ànê wílsâhlɔ névye ye me.
- Woseyani sétah yō, mètísínó me.

Yòtuku yónóle : képah yíne kè pı píkínyahnóle.

Kyòmìnóle : Yō kwélnó n pı ànê sâhpúle wẽ tyí.

Yō kwélnóle : Pne yɔ me sétah mè tɔkù tólkì kwlóle (5). Sépi ye pı: Afriki sétahle, ànê Yerɔbi sétahle, ànê Ameriki sétahle, ànê Asi sétahle, ànê Woseyani sétahle. Kékoyô névye kí fẽ wẽ tuke mɔ wil dukenɔ tőnóle : Sépi ye wílsíkì, ànê wílpíkírí, ànê wílsâhlɔle.

Kwónó 9 Yamana kwónóle

Kwónó yôle : Kéntáhnìnè, pnè yréyne, ànê welo dukelə yamana soko.

Tò pí pí vyôle: Sétah mírkíle - mréyne.

Yah mó-nsahle

Dyo tónkònóle

Sóré móñóle

Kwónó yah yónóle

Á ye sétah mírkí mè kyomí : Sétah mírkí mè yō yamanano kwlo pól me wékínóle dùkù yôle, à tahlı sé ymo, ànê sé yrey tyí.

Té wâh séle n yah mírkí mè yō, sé túkù me n yah n yíi n kal túkùle. Yépi tè tyí nê tè me n yah n yíi n kal? Nê-á bûlā yah kèdùkùle, képah ye. Yé yo ple, kéné bûlā yah kêtò mè ye n wëki yrey duke pólle.

Pnè yôle, ni ñgbë ye pnè-á me nê soko. Névi náh yïne tènóle pnè yó vyâh yah. Té ké yō pí, kë n ne fū n doko n té ne n tiki. Ké fûndökönponkweno kí fë névi tókó. Yényôle pnè yó tahri ñgbë yó ye séle.

Nónó-á sépi náh me n yah n yíi, kwâh nê me sépi n wëki? Sétah ye. Yé yo ple, pnè yó me sétah mè tókú tólkó kwlóle (5). Sépi ye pí: Afriki sétahle, ànê Yerobi sétahle, ànê Ameriki sétahle, ànê Asi sétahle, ànê Woseyani sétahle. Burkina Faso, ànê Kotiware, ànê Kâna... me Afriki sétah yō. Frâsi, ànê Alimayi... me Yerobi sétah yō. Kanada, ànê Bresili, ànê Yeta Nsini... me Ameriki sétah yō. Arabi Sawoditile, képah nê kwíl- ñgbë-á Makâne nê soko-á kwinkípú Liyelle yah n kô n pɔ; ànê Syini, ànê Nsyapɔ... me Asi sétah yō. Wôsrali... me Woseyani sétah yō.

Yah yónóle

Wâh ne á Yamana dùkù pí, á yïne n söhlínyahnó pí névye kèdùkù tyí yō, ànê ké kwâh we dùkù tyí yō. (Névye-á me dùkù nêne, á yïne n kê tó pí, pé dòle, ànê pé gbeki n tê kô dùkùle, ànê pé welole, ànê pé Liyel wâllé....)

Yamana dùkù pínó tóle, sétah tê dùkù, ànê nèvye tè-ntâñ dùkù, ànê pé tâñ, ànê pé fë n kô kô dùkù pínó ye.

Yamana dùkù pínó kwónó tò nê-á n pí wàkò ní-ò soko, képah kí á kô á kí tyi yisyó sâh.

Tyinó 8 nónó-á á yïne n sé nukú nukúlé névyele n kwâ mínitínó 30 soko, sè we yò:

1.) Kwil sah dùkùle.

2.) Ké mírkíle

3.) Sétah-á n kore n vi sô ké gblöy yō, ànê gbî, ànê lékâhne.

4.) Yi, ànê gbî, ànê tyah (vínó, ànê tyah vyâhnó) dùkùle.

5.) Burkina Faso tókú dùkùle.

6.) Burkina Faso soko kô kô wâl dùkùle.

7.) Burkina Faso névyele.

8.) Burkina Faso kwâh wénóle.

Kwónó ywō nónó-á yah wilki, sépi kí tē we sáhpú yohní mō yi ní-ò kwónó sōkō, nê-á kí pè kō :

- Pè kí pé tè-ñtān dùkù pī.
- Té kí Burkina Faso sétah dùkù, ànê ké névye dùkù, ànê ké kwâh wénó dùkù pī.
- Té kí gbèyey, ànê kō kō wàl tè-ñtān pī Burkina Faso mírkí yō.
- Té kí wéló pī nónó-á me n wekí Burkina Faso sōkō.

Sáhpú gbro-á píkínyahnō nónónē n pī, nónó-á me yuku yamana tyi sáhnó tinné, képah yīn ye á kè sō yah, té kí á vi kí tē we sé yah yónóle pè kō.

Nte tō mè kí tah kwópú tyí kwéy. Képah yīn ye á á gbljy vi, à sébey pī nê-á kí pè yohní mō ké sōkō.

Yénkyo ténóle

Kônpyénka kwil ànê baseka kwil barasi móñó ye pō yénkyo ténó kō kē gbèkè yī ye nōpi sōkō.

Gbàn tānné

Gbàn tān pípú nónó-á me: Kétōbi me, ànê flō tipúle, ànê sé kóhpúle, ànê sésár sépúle, à tahli kétónè tópú tyí.

Yísyínínó tānné:

Yísyíní nónó-á ápi yō yō yī tānné n pī, sè me dō. Yénkwlo tyí me, súkár tyí me, wō wō yī tyí me, ànê sénknō náhnáhle.

Fwòdey pye wilki wilki yísyínínó me, nónó-á fwòdeyne n wilki n tekí mō flō yísyínínó sōkō.

Nikèsén ànê mótonó pí-ñsah yísyíní me, kurā tyí me.

Tahri nê-á n we á sétah sōwāh sōkō:

Burkina Faso sétah tān tān náhnáh sōkō sǎn me, mákánésí me, dyámá me, fósifatí me.

Yòtuku yónóle, yáhnwārkunlé:

Burkina Faso tahri n wil swāh tōnó ànê yípēy púnó sōkō. Ké sétah sōwāh me yúkúnóle tahri duke náhnáhle.

Yī vìnmo-ñtān yísyínínó me dō kwíl-ñgbnō sōkō, ső-á Wakadukule, ànê Nokwillé, ànê Gbōforale, ànê Kudukule, à tahli kwíl-ñgbnō náhnáh tyí.

Kwónó 8 Burkina Faso kwâh wénâle : sètòkòle – yípêy púnâle

Wékínâle

Burkina Faso sôkô névye kanné sètôbe ye. Pé népî lèkwé sôkô, népî tikiyéh (80%) kénkô mè n yô swâh tónâ ànê yípêy púnâle sôkô.

Sètòkèlè

Sémukô dukelè : Sóhnkâkile, ànê kwlâle, ànê farkôkèlè, ànê yéñkwlâle, ànê wûrlè.

Mô mô yîle : Mâsâkulè, ànê títile, ànê gândéle, ànê sénknô náhnâhle.

Sétôyî nóno-á n vi n mô n pí yô yô yîle yisyinínô sôkô : fwòdey pyele, ànê klôyne, ànê yîngbrôle, ànê súkár kêtukelè

Péñfénè dukelè : Gbôle, ànê yînpèkile, ànê képôdwâhle, ànê dukey sirlè, ànê këpìkì nisâhkile, ànê tòmâtîle.

Sésân dukelè : Mánkrôle, ànê bârndôkile, ànê nèngbillè, à tahli sénknô náhnâh tyi.

Yípêy púnâle

Yípêy púnâle, kwâh ñgbë ye kélé Burkina Faso kwâh yâhnkôno wékì sôkô. Pè nyeh, ànê képyénì, ànê per, ànê slo, ànê sèsèn, ànê nkwendyinì, ànê yâhmínì, ànê sni, ànê vûlôle n pu Burkina sôkô.

Kwónó gbenne (1)

Kwónó yô ñgbëne : Á kwil sah dükùle, ànê ké wékínâle, ànê ké yah yónâle mírkí sôkô. Á ye kyomìnó pí sésâr ñgbë yô.

Pikinyahnôle: Yé kwil tânn tânn wékì kwil mírkí mè yô, sô-á kwil lâkwèlsonâle, ànê ké dòktôr fnéyne, ànê ké wâlle, ànê sénknôle.

Yah yónâle : Kârn pí-nsah mè, ànê dòktôr fôle, ànê yòhntâhkile, ànê tâwû yî kóhnsâh-nsah wòkâle.

Pikinyahnôle : Sè mè wékínâle dükù nêne mírkí mè yô?

Yah yónâle : Sè mè wékínâle ké yô gbâhnì gbokénmôno duke náhnâh sôkô, nóno-á vî mé-ntânnê n wékì.

Pikinyahnôle: Kwil sâhnô mírkí mè yô sôkô, sô mè á kî tyahnô wrô dükù wékì?

Yah yónâle : Á kî kë yah tâkô sô-á wâh métér tâlô lèkwé sôkô nûkú (1cm) tâkô mírkí yô, kë kî fê pí sântimétérnô këyôle (cm 2 000), képah nâh pí métérénô túkûrile (m 20) sétâh yô. Képah sôkô métérnô lègbâm-à (m 200) mè kârn pí-nsah ànê dòktôr fô wrô, képah kî pí sântimétérnô nínâle (cm 2) sésâr ñgbë yô. Ké wârkî dükù we yô: 1/200. Kè n kar métér tâlô lèkwé sôkô nûkûle, (1cm) sântimétérnô këyô nûkú (cm 2 000) ye.

Kyòmìnóle : Áyâh nê pí á kwil mírkí yō, á kí fē sénkō pí á Yamana mírkí tō yō. Té kàh me Yamanale, kè náh n ye kwil sah dùkùle; kè n ye Yamana mírkíle.

1. Áyáh kwil mírkí kétò nê pı n pi, ké pı dùkù we yò.

Gbenne - Á kí nènkòkè nukú pi nê yòsèkì-á me sébéy gbàh sénó kàrònó 15, ké yòturi me sébéy gbàh yúkúnyínnó kàrònó 12.

2. Á ye drɔ sètyahlɔ mɔ gbah sénj yõ, à tɔkɔ gbèyìnè tyí à yuku gbòyòlɛ. Á gbàhnì 16 wɛ. Ké yòturu sɔkɔ, á ye wey sètyahlɔ wârku à tɔkɔ yòtah à tiki, á kù sètyahlɔ 13 wɛ.

3. Á ye yǐn-ntān mɔ.

Wey sètyahlole	Ànê	Dro kònó sètyahlo
B		10-13
d		13
E		4-5-6
F		14-16
H		2-3
i		15-16
j		7-14
k		1
l		6
M		3-6-7

Burkina Faso néye népí lèkwé skɔ̄, tikiyéh pó gbām (90%) kénkɔ̄ me tènýle kwlópì skɔ̄.

Tጀnyahnołe – ywጀ kwélnółe

Burkina Faso névye sò me népî ketyô kyegbõnukú /(ketyô lèkwékweno gbõnukú) kénkõle (11.000 000) yi 1999 sôko. Népî tükûrí pô kwâryâh (29) ye me kílómétér kentâhkì nukú sôko.

Wílsílkì kwlo sɔkɔ Burkina Faso névye mɛ dò. Kwlo nónó-á Fräsi kèpìkì weyne n weki, sépi sɔkɔ yó ye kélé. Welɔ tikitɔní kénkɔ ye mɛ n weki ké sɔkɔ. Burkina névye náhnáhle, wénpì pìkìnì ye. Wénpì pìkìnì mɛ n tyah nónóle Burkina névye tóníne. Pépi ye n kwâh n sɔkɔ kwílwɔ sɔkɔ. Pè n kyı n pc:

Yamanano sōkō, sō-á Dukusōle, ànê Kanale, ànê Malile, ànê Tokole, à tahli kwíl-ñgbnō tyí, ànê sétah pèpyey tān tānné.

Pè n kyi tān yah n kō nónó-á kí fē pí wró kwéyy yó tyíle, képah náh pí kūmm tānné pó dò we yīnne.

Kwóná 7 Burkina Faso névyele

Wékínolé: Yi 1985 névye yáhnó sōkō Burkina Faso névye sō me népî ketyō kyeyéh (8.000 000) kénkōlē. Ké sétah gblō me kílómétér kéntáhkínó ketyō lèkwé yōgbām pō kwärninc kwetñí (274 300 km²) kénkōlē. Képah n wékī ne népî tükúrī pō kwäryäh-á (29) kílómétér kéntáhkì nukú sōkō. Welō dukenç tikitñí (60) kénkō ye me Burkina Faso sōkō nónó névye dan náh me nukúlē. Mòsyibí me, bòbònì me, flómí me, wín me, à tahli sénknō náhnáh tyí...

Burkina Faso névye tōki dükùlē: Mírkí kyòmìnyahnolé, mírkí nê á pí yi 1960 ànê 1961 sōkō. Burkina Faso névye n kah n kyí n pɔ wɔ yah sōkō.

Yi 1985 névye yáhnó kē wékī ne wénpì-á kal Burkina sōkō. Névye nónó-á me tènolé Burkina Faso sōkō, wénpì nónó-á pè náh nɔ ye gbōnkwlé (15), népî tikininí pō nyáh ye péle népî lèkwé sōkō (44%).

Burkina wénpì nónó-à fyò nɔ tō pínolé, pé náhnáh n sōkō kwlókáhkínó sōkō. (Yé kwílkáhkí kóló kétò yó yo).

Yéngbétyí yáhnkōnō yín ye kèteñpì kō pè n sōkō kwíl-ñgbnō sōkō, n̄ kyí tān yah. Képah ye n pí kwíl-ñgbnō névyele dō. À wil képah tyí sōkō, sayel névye tō n̄ wil pé tyah sōkō n yuku gbìnyìkile, képah náh pí yah yóle, sétah pèplō we n tō yínne. Wénpì pìkìnì n yal pé sú fō n kyí tān yah n kō nónó-á kí fē pí wró kwéyy yó tyíle, képah náh pí kūmm tānné, gbòplō kwlo sōkō.

4. Á ye gbàhnì yɔri n tel yín-ñtâñ nópi tyí.

5. Nukúnukú á ye Burkina Faso mírkí pí te.

6. Á ye kē yah, yí nónó-á n we n pi kē yō. Áyâh ne á tyah pí, á ye (N) mɔ kē nyô yòtah, à mó (S) mɔ kē gbyéh sòlē, à mó (E) mɔ kē gbìngbokelē, à mó (O) mɔ kē gbìnyikile.

Á kí kē yah tōkō sô-á wâh métér tóló lèkwé sōkō nukú (1cm) tōkō mírkí yō, kē kí fē pí sántimétérnó ketyölé (cm 2 000), képah náh pí métérénó tükúrile (m 20) sétah yō. Képah sōkō métérnó lègbām-à (m 200) me kárñ pí-ñsah ànê dòktör fō wró, képah kí pí sántimétérnó nínolé (cm 2) sésár ñgbé yō. Ké wárki dükù we yò: 1/200. Ké n kar métér tóló lèkwé sōkō nukúle, (1cm) sántimétérnó ketyö nukú (cm 2 000) ye.

Sáhnó kí fē pí sébéy yō, té kí kē kolɔ pí sétah yō:

Sô-á wâh fí yó kolɔ säh mɔ sébéy sōkō, té ne á pɔ kē kolɔ yín pí sétah yō: Sántimétér nukú sáhnmonolé sébéy yō, kē kolɔ n pí métérnó ketyö lèkwéle sétah yō. Ké wárki dükù we yò: 1/200 000.

Mírkí yō yí wékī dükùlē:

- Búlá yah dükùlē, képah yrey ñgbnō, ànê pné yreyne n wékī.
- Sétah wil dükùlē, képah ymɔlē n wékī.
- Yín-ñtâñne, sépi kwíl-ñgbnō, ànê kwílpile n wékī (•).

Tyé-ńsah wεynε

Kar pí-ńsah wòkò mírkí pínóle, mírkí yó ye nê-á n yah kwâh yô. Ápi kwil mírkí pínóle, ké wâl, ànê ké vi, ànê ké gbê, ànê ké mé -nítân mírkí pínóle. Kwâh mírkí tyú kal ké tótôle.

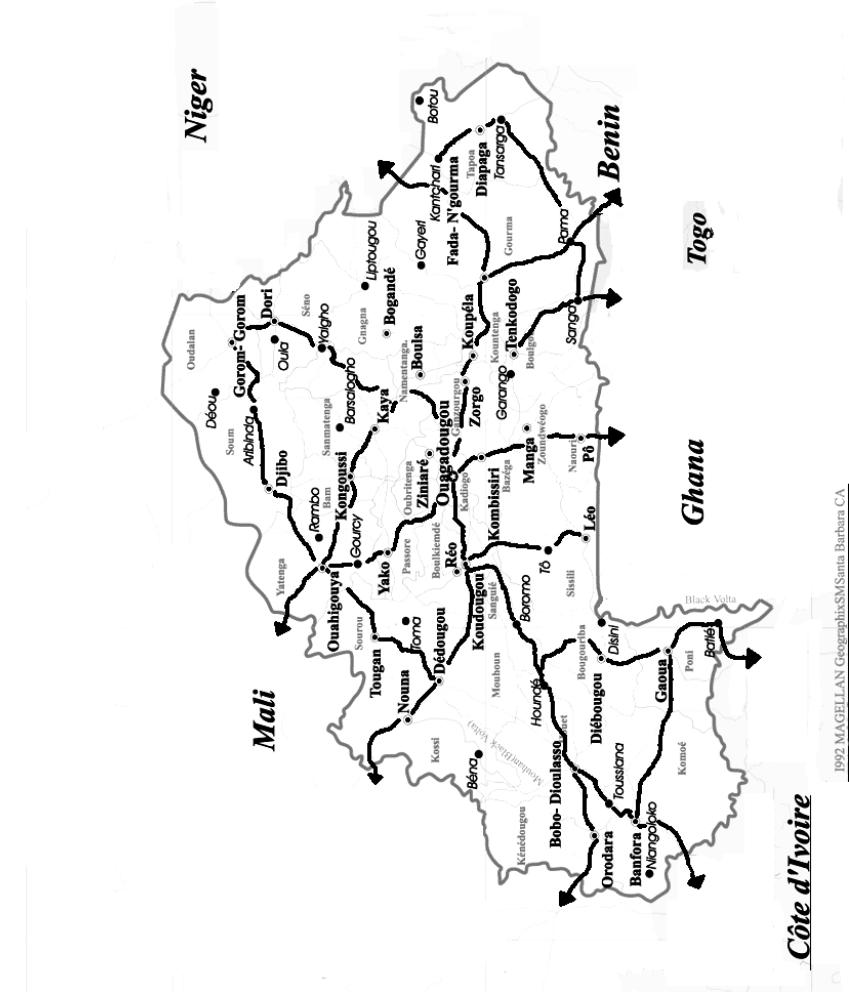
Mírkí sɔkɔ, fuku pney ye n wékì syò-ñtàn ànê yíyìnìne. Pè képah pnènóle n ye mírkí yah mó-ñsa h pínóle.

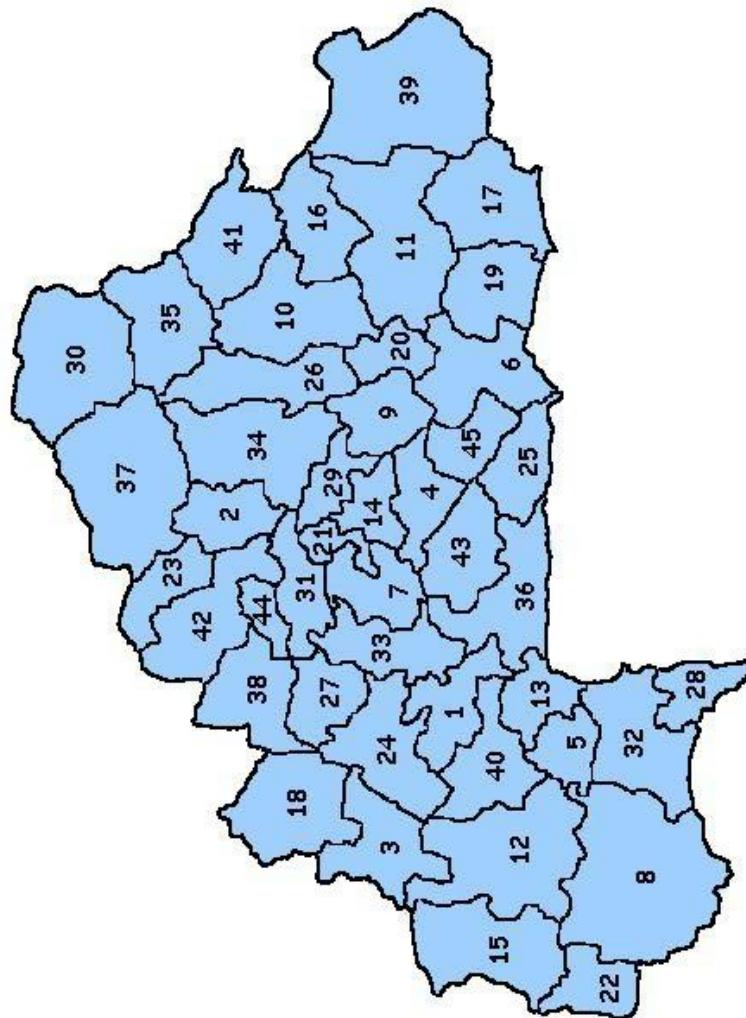
Sétáh yō tān tān wrónč sāh dùkù sáhnmóñle sébéy yō. Yé sénkō pí yah kwil mírkí yō, képah náh pí tyah yó mírkí yō.

Tān tān wrónč dùkù sáhnmcnče sébéy yō.

Pi pi tolé.

Yé yé mé-ńsah sah dùkù mírkí pí sébéy yō.

Kwónó ní-òle (2)

Burkina Faso mírkíle

Yah yónóle : Yé noh palle.

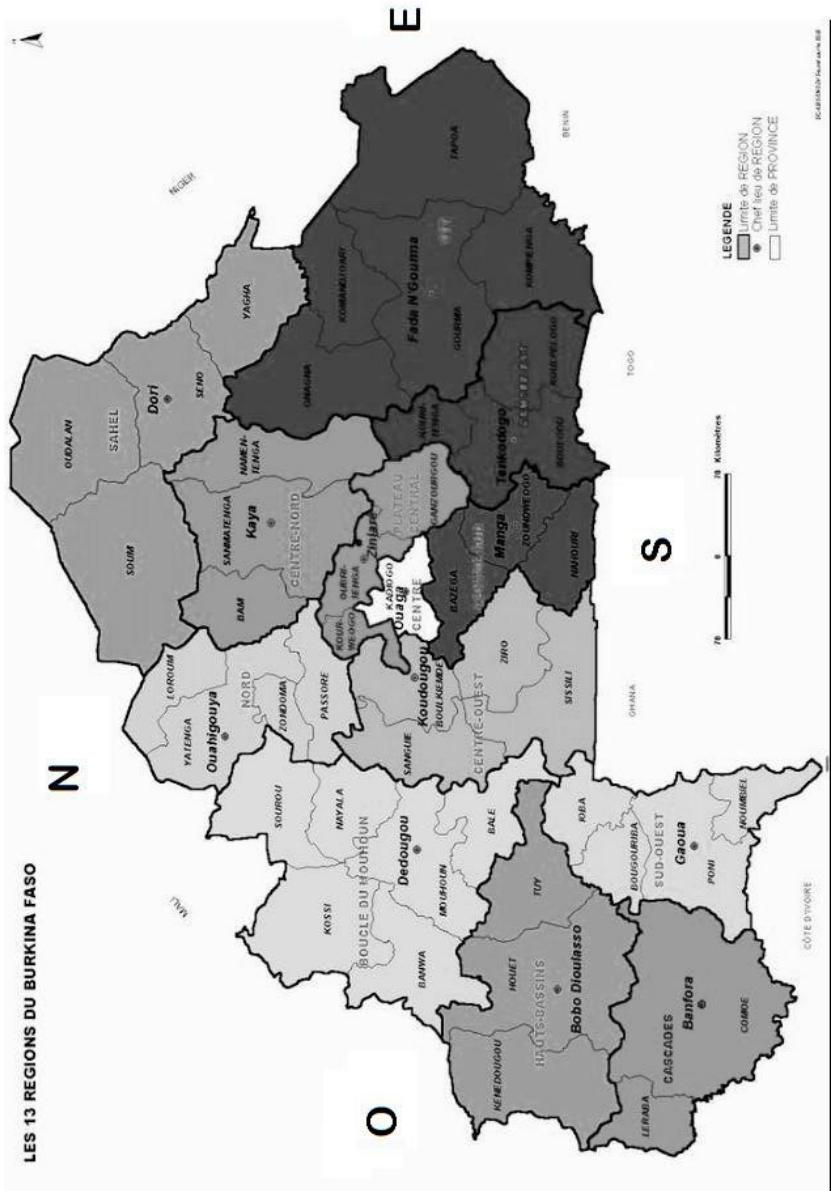
Áyâh ne á kwil mírkí p̄, á mó ké tâñ tâñ yînnó wilki, á yîne à kékoyó yeynó nyâh mé-ntân p̄. Á ye (N) m̄o ké nyô yôtah, à mó (S) m̄o ké gbyêh sôle, á mó (E) m̄o ké gbìngbokel, à mó (O) m̄o ké gbìnyikile.

Kwó-ò kí sé pól wêkí mírkí yô.

Tônyahnôle : Tyé-ñsah weyne: Kwó-ò yîne à ñ syi súú mírkí tô p̄ dûkù yô.

À yîne à yo sâhpú tyí pè mírkí mè p̄ pé sâbeynó yô.

Kyòmìnôle : Mírkí pínó sôkô, kwó-ò yîne à ne me ké p̄ dûkùle n pné.

Kwónó 6 Burkina Faso tɔki dùkùlé gbènyeyené.

Wékínóle

Burkina Faso dùkù soko, kwílpír ye gbènyey nópi soko tyí tène. Kwílpír névye dan kí fē tokó népí lèkwé tyí fóó kí kyí kah népí kyegbám yō. Nê névye-à pí dò, képah n nō népí kèyō kwlé (10 000).

Kwílpír n sah ñgbò wèkì yō. Kwil tān ye n wilki ké yah névile ñgbò wèkì yō. Té yòtām tō n mó kè fē n syi pé tyi kònsàhnó sòkɔ, ne yah névi-á tènε. Nmɔ ye kwil yòtām nìvùnì pínálε kwil tānne n wèkì.

Burkina Faso sôkô, kwlópî kèyô t n  kyegb m kyey h kikiy h p  kw rnin  (7 487) ye me, n n -  s  névye dan me t k  n p  l gb m (200) ty  à ky  sy  n p  k y  kwl  (10 000) ty .

Pàh ne departema-á, kwló náhnáh tükènmo ye. Prefe ye képah yah névilé. Yamana yòtäm ye n sah ñne. Té kwílpî yah névye ñne n yohni mɔ ñ tɔ sɔkɔ. Departemano kyetɔní ye (300) mɛ Burkina Faso sɔkɔ.

Departemanc náhnáh tükènmc ye n pi Provësele. Kwéy mè sòkò, Provësenç tikininí pô kwlí (45) me Burkina Faso sòkò. Komiseri ñgbñç ye sé yah névyele. Névye yísyó ye n yohni mc pépile pé tånn sòkò.

Kyòmìnóle : Pàh ne Komini-á kéeah me departema sòkò. Meri ye kéeah yah névile. Kwiil névye ye n yah n wilki ñne, ñ té ñne n yohni n mo ñ tò sòkò. Komini ye n tòkò kéké gblÿyné tyi tyi pól sòkò.

yísyó tɔ n we nénpó, ső-á Wursi yɔle, ànê Sūm yɔle.

Sayeli gbènyah tìnne sètòkè náh me fwóo. Yípêy púnj ye pé tò kanne.

Yòtuku yónóle : Kè yīne ké pí píkínyahnɔ sébéynɔ pól sɔkɔ.

Yō kwélnóle : Sétah mírkí yō sɔkɔ, Burkina Faso pól me tropiki gbènyah gbèyìnè sò tìnne. Ké ki ànê ké kɔkì níwɔlɔ dan me nukúle.

Burkina Faso sɔkɔ gbénni ñgbnɔ tɔnnó me, à tɔkɔ gbìngboke gbòyòle à kyı sah ké gbèyìnènè: Lakine gbènyah gbän me, Sudā gbènyah gbän me, Sayel gbènyah gbän me.

Kwónj 3

Kèkoyó tǎn tǎn dukelɛ, ànê sétahle, ànê lékâh ànê tyah kyòole.

1. Yé nènkwnì kétò mè yah. Kè me ső ?

Sétah kèdùkù me képah tɔ. Sésân, ànê ymɔ, ànê kùpni-à ső me n knɛ, á náh fē n yah n kah n mɔ n pi kíló métérnó kyekwé (km 5 00) yō. Képah n wékì ne sétah-á me pílpíl nènkwnì kétòle.

2. Ké yòtah tìnne, sétah yòtah ye. Ké sètahkì sò me sétah sètahkì sòle. Yekwɔterile, képah sétah tɔ nínó à tɔkɔ gbìngbokele à kyı sah gbìnyiki tyí.

3. Sétah n kore n vi ké gblɔy yō.

Sétah náh me yīn tē tyah nukú sɔkɔ. Áyâh gbîne n yah, kè n pí n tē kè ső me n kɔ. Gbîne, yînyō kwâh ye nê wró-á me fûi ànê sétahle. Kè me yîntènâle tyah nukú.

Yáh pí ső té ké dûkù pí n pi, kè we yɔ: Yé vî yey pól vike, yè mó tórsyí kɔ sétah kétò nènkwnì mè yō, képah náh pí kwâh nê-á me ké kétòle. Yé kélé n kore n vi kwénkwéy, yè mó kélé n yah.

Dō yé kí kè we tyah nê-à sò me kyòo sɔkɔ, képah kí pɔ lékâh sɔkɔ, té ñyâh-á sò me lékâh sɔkɔ képah kí pɔ kyòo sɔkɔ. Képah ye n wékì tyah kyòo ànê lékâhne. Sétah kétò mè kórénvìnó gbâhyí nukúle ké gblɔy yō, képah n pí lérnó túrí pó ñyâhlé (24).

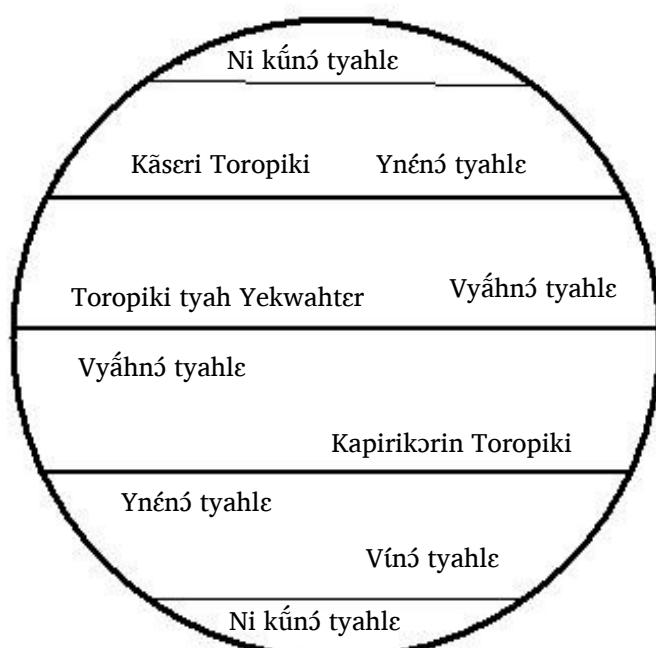
Képah n pɔ n be gbìyìkì nukú ànê ké lékâh tɔle. Yé kè tɔ n pí yah ntɔ. Sétah gblɔy yō kórénvìnó mè ye á kɔ à n ne n sō ne níwɔ kèpye ànê níwɔ tɔ-á me n kɔ.

Nwṓ kèpye tyah-á pí fú́ sé sétahle, képah ye sé kólá kó kélé yárr á yah.

Ywṓ kwélnolé

Sétah me pílpíl nènkwnì kétòlè. Ké yòtah tìnne, sétah yòtah ye. Ké sètahkì sò me sétah sètahkì sòlè. Yekwóterile, képah sétah tò nínó à tòkó gbìngbokele à kyi sah gbìnyikile tyí . Sétah kétò mè kórénvìná gbáhyí nukúle ké gblóy yō, képah n pí lérná túrí pó nyáhle (24). Képah n pò n be gbìyikì nukú ànê kékâh tòlè. Yé sétah kétò mè mírkí mo, yé mo kékoyó gbènyeyná nyáh wéki kék yó.

Sétah kétò mè mírkíle

- Lakine tìnne, yí nónó-á n peki nénpó sépi ye yò: Títí ye, ànê màsàkúle, ànê gbéndéle, ànê sèmukolé, ànê yóyó sésân pyele, à tahli yípêy duke yísyó tyí, sô-á nyeh dukenolé, ànê per tuke dukule.

- Sudá gbän névye me tènolé fí nukú sòkó, té pè náh kah de wé sòkó.

Kéne gbènyah n tyah Lakine tìn gbän tyí, fôj à syô Woroduku tìnne, té kyi syô Barabule tìnne, ànê Yibo tìnne, ànê Tôgbomayeli tìnne, ànê Korikayi tìnne, ànê Dori tìnne, ànê Seyitëka tìnne.

- Kéne gbèyah ki náh n mo. Vuri gbí kòkì kan pól tòkó.

- Sayelí gbànné, dùkù tyah ye kélé nê sòkó-á dàhsyey, ànê yísyéy, ànê sèmukó duke me, à tahli yípêy duke duke tyí, sô-á nyeh dukenolé, ànê per wòno dukele, ànê nyeh náhkukúnìn, à tahli gbényeyná tyí; sô-á péninné, ànê dàmné, ànê kyékíngbñené.

- Névye me dò wé yó. Pè me tènolé tyah nukú, té pè náh me kwil ñgbé sòkó.

- Sayelí gbän me gbah wilki Worodukule, ànê Sudá gbànné, ànê Sûm provësele, ànê Wudalâ provësele, ànê Seno provësele. Sayelí (kór ye kéntahkì ñgbéne). Tyah n kah n vyâh nénpó sòkó.

Sésân náh me nénpó sòkó gbile. Sésân gbükumí gbükumíná yísyó ye me, à tahli pán sésân tyí. Nyeh, ànê per, ànê képyéní pú-nsah tyah ye nénpolé. Yreyno

Kwéy kwónó wékónóle

- Áyâh mē wòkò, á ye wùkah vike, à mó tórsyí, kō n mō sétáh mírkí nènkwi mè yō.
- Á ye Burkina Faso tyah mō tânn tânn nôpi sôkô yó sôkô, nónó-á á we sôkô. Á ye tir nûkú mè wô sah á yô sôkô. Burkina Faso me ynénó tyah gbèyînène. Gbînc nínó me yi sôkô. Kôkì mè ànê kile.
- Yâhkí ye kal kôkì sôkô, pû mó n pî ki gbîne. Fifi yî dûkù ye n wékí ké tânn tânn ñgbñonô tónnó (3) nôpile, nónó-á pî: Kine tyahle, ànê sudâ tyahle, ànê sayel tyahle.
Burkina Fasole, képah nê tyah kèdûkù-á me ynénóle. Tânn tânn ñgbñonô tónnó me ké sôkô, nónó-á pî: Kine tyahle, ànê sudâ tyahle, ànê sayel tyahle.
- Kine tyahle, képah tokô gbînyikile fôó à kyi sah gbînkoke tyí. À tyah Solënso tyí Mali gbàh yô, fôó à kyi syî Pama tyí Toko gbàh yô. Té syô Boromo sôkô, ànê Lewo sôkô, ànê Po sôkô, ànê Nsabere sôkô.
- Pû n pî gbîmegbí ki sôkô. Képah móno n tokô tyah vyâhnó ñwô tyí ñ kyi sah sèmukô tókónó ñwô tyí.
- Worodaka sôkô, yô yô sésân pye me dò fyâhntènóle yrêy gbôplô.
- Gbénkyô ñgbñô n we gbènyey túkù sôkô, sô-á këtyìnì ànê tîkínpükûrínóle.

Kwónó 4

Yi, ànê gbî, ànê tyah (vínó, ànê tyah vyâhnó) dûkùle.

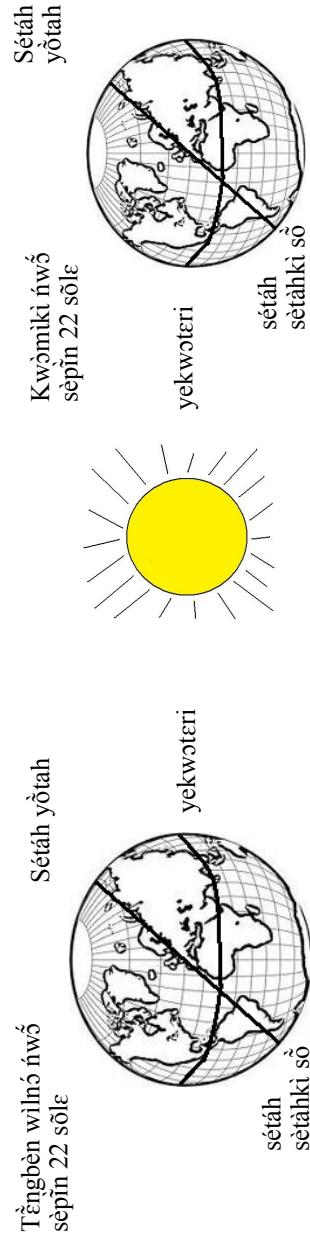
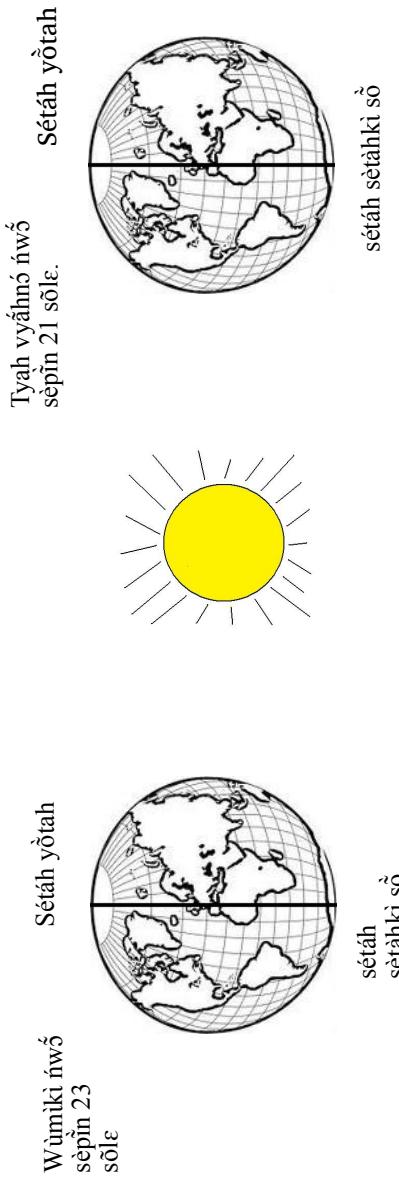
Kwónó yah yónóle

Sétáh n ne n kore n vi gbîsyi yó yô kë gblôy yô. Kè mè ye yíníné pè ñ ye min gbîsyile. Sétáh n kore n vi kë gblôy yô gbâhyí nûkûle lérnó túrí pô ñyâh (24) sôkô. Sétâhle, kèkôyô tyah yó ye, kë n ne n vi n mô n kô. Dô kë tyah yó n vi n pô gbî tînné, tyah n vyâh. Dô lékâh n pô.

Tyah dûkù pînôle

Sétáh kórénvînó mè yôre me gblô tyah dûkù pînó sôkô. Képah ye, tyah nê-á yekwôteri tnâ, tyah n kah n vyâh nénpô. Tânn tânn nónó-á sétáh yôtah ànê kë gbyêh sô, viri n kah n pî nénpô sôkô. Ñyâh-á yekwôteri wrô ànê sétáh yôtahle, ànê ñyâh yekwôteri wrô ànê sétáh sètâhkì sôle, tyah kèdûkù me ynénóle nénpô.

Kwónó 5 Yamana dùkù pínóle

Kwónó yôle : Burkina Faso tần tannie : Kine tyah me, sudā tyah me, ànê sayel tyahle.

Mírkí sébey gbò kwlj-ò (Ipam 5 CM2) sɔkɔ, kè me móñole. Képah ále n wẽkì ne, gbĩ se dùkù náh me núkúle tần tần pól sɔkɔ. Képah ye kèkoyó tần tần kèdùkù ànê sé mé-ñtân náh me núkúle.

Burkina Faso yamana mírkí kètò yō sɔkɔ, sétah tần tần kèdùkù ànê sé mé-ñtân kèdùkù me móñole.

Áyah yñe à nê pĩ, képah ye pí Burkina Faso sétah tần tần tɔnnine (3), nónó tyah dùkù náh me núkúle; ànê sétah kèdùkù-á n pɔ n pɔ yótyí nónóne; ànê yótyí nónó-á me sètökè ànê yípêy púnó sɔkɔ.

Dyɔ tónkònóle tò pínsɔkɔnɔ yō.

Tir nê me sétah n pí ké gbljy yō? Ànê sɔ me kè n pí gbĩ gbɔpɔ sɔkɔ?

Sétah n kore n vi ké gbljy yō gbáhyí núkúle lérnó túrí pɔ ñyāh (24) sɔkɔ. Kè n kore n vi gbĩ gbɔpɔ.

Tần tần nónó-á sétah yōtah ànê ké gbyêh sò, vuru n kah n pí nénpɔ sɔkɔ. Ñyāh-á yekwɔteri wró ànê sétah yōtahle, ànê ñyāh-á yekwɔteri wró ànê sétah sétahkì sòlε, tyah kèdùkù me ynénóle nénpɔ.

Sétah tần tần kèdùkù ñgbñole nónó me ? Ni kǔnó tyah me, ynénó tyah me, vyáhnó tyah me.